

פרשת שמות: משה ואהרן

מתחילת הופעתו של עם ישראל, הוא זוכה להנהגה כפולה: משה ואהרן. ובהמשך – אף משולשת: מרים אחותם גם היא חלק משדרת ההנהגה של עם ישראל בדור המדבר. במבט ראשון, הופעתו של אהרן נצרכה מכיון שמשה עמד על כך שאינו ראוי להנהיג בכוחות עצמו את העם. הקב"ה נענה לבקשתו של משה וצרף אליו את אהרן, כמין דובר: "ואהרן אחיך יהיה נביאך". אהרן היה הגדול בין השניים, ולכן בפעמים הבודדות שהאחים נזכרים בסדרי התולדות של בית לוי מופיע אהרן לפני משה.¹ בכל שאר עשרות המופעים שלהם כזוג במקרא, מופיע משה לפני אהרן, דבר המלמד על חשיבותו וקדימותו בהנהגה. דבר זה ניכר גם מאופן התמנותו של אהרן, כמסייע למשה, וגם מן האופן שבו בדרך כלל משה הוא המביא את דבר ה' ומורה לאהרן את שעליו לעשות: "ויגד משה לאהרן את כל דברי ה' אשר שלחו ואת כל האתת אשר צוהו".

בעיון נוסף נראה שמנהיגותו של אהרן היתה נחוצה בפני עצמה, ולא נוצרה רק בעקבות סירובו של משה ליטול את משא השליחות על כתפיו. אמנם, לראשונה מופיע שמו של אהרן בתגובת ה' לאמירת משה "שלח נא ביד תשלח". הקב"ה חרה אפו בדברי משה וצרף אליו את אהרן. אולם דברי ה': "הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא", מעידים על כך שתפקידו של אהרן היה מתוקן מראש. הן בשל השימוש בתואר "הלוי" והן בשל האמירה "ידעתי". לא סביר שהקב"ה היה צריך להוסיף את התואר "הלוי" במוכן של בן למשפחת לוי כדי לזהות באיזה אהרן מדובר, שהרי כבר אמר שמדובר ב"אהרן אחיך". על כרחנו יש לפרש שהתואר מעיד על התפקיד שנועד לאהרן, תפקיד ה"לוי", ועל מעמדו העתידי כ"נשיא נשיאי הלוי".² התואר "לוי" הוא גם שם השבט וגם שם של תפקיד. כפי שהוא מוסבר בעת מתן השם של אבי השבט: "עתה הפעם ילוח אישי אלי".³ דהיינו, תפקידם של הלויים הוא להתלוות אל הכהנים בעבודת המשכן והמקדש. תפקידו של אהרן, שאליו נועד עוד קודם לבקשת משה, הוא להתלוות אל משה ולשמש כמסייעו, כדרך שבני לוי ישרתו במקדש לצד הכהנים.⁴

רש"י מפרש את המלים "שלח נא ביד תשלח" – ביד מי שאתה רגיל לשלוח, דהיינו מי שכבר מילא תפקיד של שליח ה' לבני ישראל במצרים, הוא אהרן. עדות לכך שאהרן היה מלומד נבואה מפורשת בכתוב: "ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה".⁵ אין כאן תאור של מעמד הקדשה לנבואה כמו מעמד ההקדשה של משה בסנה, אלא דיווח קצר ופשוט – ה' דיבר אל אהרן במצרים. נראה שרמת ההתגלות לאהרן במצרים היתה דומה לדיבור ה' עם האבות בספר בראשית, ואילו רמת ההתגלות למשה היתה גבוהה יותר, בחינת "פה אל פה אדבר בו", וזו אחת מן המעלות שבהן עלה האח הצעיר על הגדול ממנו. אך עם זאת נשמע מכך, כדברי רש"י, שאהרן נשא בתפקיד של הנהגה במצרים עוד קודם להופעתו של משה, ושימש כשליח להביא את דבר ה' אל העם.

כשהגיע משה למצרים, עוד קודם שהתייצב לפני פרעה, כינסו משה ואהרן את זקני העם ושם דיבר אהרן אל העם את אשר שמע ממשה, ששמע בעצמו מפי הגבורה. חז"ל מבארים שהסיבה לכך שאהרן דיבר אל העם היא שמשה חלק כבוד לאחיו הגדול ממנו.⁶ אך לא רק בכבוד בעלמא מדובר כאן. מכיון שמשה היה כבוד-פה, הוא נזקק לאהרן כדובר גם בפני העם, ויתר על כן – מבחינת העם, משה היה אדם לא מוכר ולא ידוע, ואילו אהרן, שהנהיג אותם במשך שנות שעבוד מצרים, הוא זה שהיה לו מעמד בפניהם ולדבריו הקשיבו ביתר כובד ראש

¹ שמות ו' כו, במדבר ג א, דברי הימים א: ה כט, וכג יט.

² במדבר ג לב. לפי רש"י בזבחים קב א, היה אמור משה להיות כהן ואהרן הלוי, ומשה נענש על כך שעורר חרון אף ה' באמרו שלח נא ביד תשלח, ועל כן הוחלפו. ועי' שמות רבה ג יז ורש"י לשמות ד יד.

³ בראשית כט לד. בתרגום יונתן שם: "הדא זמנא יתחבר עמי בעלי... והיכדין עתידין בנוי להמויהון מתחברין לשמשא קדם ה'". רד"ק: יעקב קרא שמו... שראה בנבואה כי בנוי יהיו עבדי ה' ומורי התורה ויהיו גלויים אל ה'".

⁴ ראו עוד פירושיהם של רש"י הירש: "להיות לוי פירושו להיות חק אמיץ והחלטי. ושל המלבי"ם: היותו לוי מורה על שלש מעלות, שהוא קדוש לא-להיו, שהוא ראוי לקבלת הנבואה מכח אבותיו, ושהוא בן השבט ששמר תורת האבות גם במצרים.

⁵ שמות ד כז

⁶ אבות דרבי נתן לו.

ותשומת לב.⁷ נראה שהיחס המוכר והקרוב של העם לאהרן נמשך גם במשך שנות הנדודים במדבר, ובא לידי ביטוי גם באופן בו נפרדו ממנו והתאבלו עליו במותו.

הצורך בהנהגה הכפולה של משה ואהרן בא לידי ביטוי במהלך שנות היציאה במצרים וההנהגה במדבר באופנים שונים. אהרן מופיע כדוברו של משה, כתומך בידיו, אך גם כאישיות עצמאית הנושא בתפקידים ונוטל אחריות בהעדרו של משה, בפרשת העגל, בחנוכת המשכן, בעצירת המגפה. ועל כך מוסיפים חז"ל עוד כהנה וכהנה. ידוע מכולם המאמר המפורסם במשנת אבות, שהיה אהרן אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. בספרי חסידות מצביעים על תכונות נוספות: משה מתגלה בתורה כמנהיג במידת הדין, ואילו אצל אהרן מובלטת מידת החסד,⁸ משה הוא איש האמת ואהרן הוא איש השלום,⁹ משה הוא בחינת שפלות ואהרן בבחינת כבוד ותפארת, כפי שנאמר על בגדי הכהונה.¹⁰ ועוד ועוד.

יש ממד בהנהגה שמצריך את הענוה של משה רבנו, ויש ממד בהנהגה שמצריך את הכבוד והתפארת של אהרן. יש ממד בהנהגה המצריך את התובענות של מידת האמת, ויש ממד המצריך את הנינוחות של מידת השלום. אין אדם אחד יכול לשאת את שני התפקידים הללו כאחד, ועל כן יש צורך בכפל המנהיגים. והם משלימים זה את זה. הקב"ה מבטיח למשה בפרשתנו, בתחילת הדרך, שאין הוא צריך לחשוש מפני תחרות או קנאה מצד אהרן: "וראך ושמח בלבבו". שני האחים המנהיגים הופכים להיות דוגמה ומופת להנהגה משותפת, שבה כל אחד תורם את חלקו מבלי תחרות ומאבקי כוח וכבוד. "בכל עת שיש אחדות בבני ישראל מתעורר כוחות אלו של משה ואהרן – בבחינת שבת אחים גם יחד". (שפת אמת פרשת קרח תרמ"ז). ראוי לשוות לנגד עינינו את הדגם של המנהיגות הכפולה בעת דיונים על דפוסי הנהגה רצויים גם בימינו. חלוקת תפקידים בהנהגה אינה מחייבת בהכרח תחרות ומדנים, היא יכולה להעשות בסגנונם של משה ואהרן, ובאופן כזה להיות פוריה מגוונת ושלמה יותר.

⁷ ראו רמב"ן ו יב.

⁸ אור המאיר, לרד"ו מז'יטומיר, תלמיד המגיד ממזריטש. שיר השירים ד' ה'.

⁹ שפת אמת, קרח תרנ"א.

¹⁰ תולדות יעקב יוסף לפרשת חוקת. כתונת פסים, לרי"י מפולנאה, פרשת קרח.